

„Ébresszétek fel a világot!” Ferenc pápa gondolatai a szerzetesélet mai kérdéseiről

Antonio Spadaro SJ

Ferenc pápa 2013. november 29-én mintegy százhusz férfi szerzetes előljáróval találkozott Rómában, s az őket érdeklő kérdésekre órákon át válaszolt. A *Civiltà Cattolica* című olasz jezsuita folyóirat főszerkesztője részletes tudósítást közölt az eseményről. Antonio Spadaro atya engedélyével mi is közzéteesszük ezt a beszámolót.

TARTALOM: A szerzetesek: bűnösök és próféták; – A fundamentalizmus elkerülése és a jövőre való rávilágítás; – „A karizma nem egy üveg desztillált víz”; – „A képzés kézműves, nem pedig rendőri munkát jelent”; – Megélni a testvériséget „megsimogatva a konfliktusokat”; – A szerzetesek és a helyi egyházak közötti kölcsönös kapcsolatok; A küldetés határai: kirekesztés, kultúra és nevelés

* * *

1

9 óra, 25 perc. Az új színódusi terem a Vatikánban

Amikor Ferenc pápa rögtönözve és dialógus keretében beszél, szavai egyre növekvő „hullámok” ritmusában érkeznek, melyekre nagyon oda kell figyelni, mert a beszélgetőtársaival való eleven kapcsolatból táplálkoznak. Annak, aki lejegyzí szavait, nem elég azok tartalmára figyelnie, hanem a létrejövő kapcsolati dinamikákra is tekintettel kell lennie. Így történt ez azon a szentatyával folytatott beszélgetésen is, amelyre a Férfi Szerzetes Elöljárók Uniója (USG) kapott meghívást, 82. általános közgyűlésének végén.¹ Közéjük ültem, és lejegyeztem a beszélgetést. Most pedig igyekszem majd a lehető legjobban

¹ A közgyűlést 2013. november 27-től 29-ig tartották Rómában, a *Salesianumban*. Ezen az összejevetelen három élménybeszámolót hallgattak meg a résztvevők, ezek szolgálták a rákövetkező közös gondolkodás alapjául. Janson Hervé, a Jézus Kistestvérei kongregáció előljárója azokról a „fényekről” beszélt, „amelyek segítenek megélnem testvéreim szolgálatát, és arról, ahogyan Ferenc pápa megerősíti a bennem élő reményt”. A kapucinus Mauro Jöhri azt fejtette ki, „hogyan inspirál és milyen kihívásokkal szembesít engem Ferenc pápa rendem vezetésében”. Végezetül Heinz Kulüke, az Isteni Ige Társaságának előljárója arról beszélt, hogyan működik a „leadership” egy missziós szerzetesi kongregációban, nemzetközi és interkulturális közegben Ferenc pápa példájának fényében”.

érzékeltetni a felmerülő témák tartalmi gazdagságát, megtartva a háromórás eleven és spontán beszélgetés hangulatát. Közben tartottunk egy félórás szünetet is, amely alatt a pápa személyesen üdvözölte az általános előljárókat, és egy matét is elszűröcsölt a pihenés kötetlen, jókedvű perceiben.

Az előljárók igazából csak egy rövid találkozásra kértek lehetőséget, amikor üdvözölhetnék Ferenc pápát, a szentatya viszont az egész délelőttöt közös beszélgetésnek kívánta szentelni. Továbbá úgy döntött, hogy nem fog semmilyen beszédet tartani, és nem is kíván előre megírt beszámolókat meghallgatni: egy őszinte és szabad légkörű beszélgetést akart, kérdések-feleletek formájában.

9 óra, huszonöt perckor a fotósok érkezése jelzi, hogy mindjárt belép a Vatikánban található új színódusi terembe, ahol mintegy százhusz szerzetes előljáró várja.

A szerzetesek: bűnösök és próféták

A szentatya – taps közepette – pontosan fél 10-kor leül, megnézi az óráját, és gratulál a „svájci pontosságához”. Mindnyájan nevetnek: a pápa ugyanis így akarta üdvözölni Mauro Jöhri testvért, a kapucinusok svájci nemzetiségű miniszter generálisát, akit nem sokkal azelőtt választottak meg az előljárók uniójának alelnökévé.

Az előljárók uniójának elnökeként pár szóban köszöntötte Ferenc pápát Adolfo Nicolás, a jezsuiták általános előljárója, valamint az unió általános titkára, a komboniánus David Glenday. Ferenc pápa nagy egyszerűséggel szívből megköszönte a meghívást, és már rögtön hallgatni is kezdte a kérdések első csokrát. Az előljárók mindenekelőtt a szerzetesek identitásáról és küldetéséről kérdezték a pápát: „Mit vár a megszentelt élettől? Mit kér a szerzetesektől? Ha Ön lenne a mi helyünkben, hogyan fogadná a felhívását arra, hogy menjünk ki a határterületekre, hogy az evangéliumot *sine glossa* éljük meg, hogy evangéliumi próféciaként éljünk? Mit érezne, mi lenne a feladata?” Továbbá: „Ma mire kellene helyeznünk a hangsúlyt? Mi mindent kellene első helyre tennünk?”

Ferenc pápa azzal kezdte mondandóját, hogy ő is szerzetes, tehát tapasztalatlából ismeri, amiről szó van.² A legutóbbi szerzetes pápa az 1831-ben megválasztott kamalduli XVI. Gergely volt. Azután név szerint utalt XVI. Benedekre: „Ő azt mondta, hogy az egyház tanúságtétel révén, és nem prozelitizmussal növekszik. Az igazán vonzó tanúságtétel olyan viselkedésformákhoz kötődik, amelyek nem megszokottak. Ilyenek a nagylelkűség, a lemondás, az áldozathozatal, az önmagunkról való megfélekedés, hogy másokkal törődjünk. Ez a szerzetesélet tanúságtétele, »mártíriuma«. És ez az emberek számá-

² Érdeemes tudni, hogy az argentin jezsuiták tartományfőnökeként JORGE M. BERGOGLIO megjelentetett egy könyvet *Meditaciones para religiosos [Elmélkedések szerzeteseknek]* címmel (San Miguel, Ediciones Diego De Torres, 1982), amelyben olyan tanulmányait és elmékedéseit tette közzé, amelyek segíthetnek bennünket megérteni néhány kulcsfogalmat, melyeket Bergoglio később alaposabban kidolgoz.

ra olyan, mint a »riasztó hangja«. Életükkel a szerzetesek ezt váltják ki az emberekből: »Mi történik itt?«, ezek az emberek mondanak nekem valamit! Ezek az emberek túllépnek az e világi látásmód határain! Ily módon – folytatta a pápa, XVI. Benedeket idézve – a szerzetességnek a vonzás útján kell hozzájárulnia az egyház növekedéséhez.”³

Tehát: „Az egyháznak vonzónak kell lennie. Ébresszék fel a világot! Tanúskodjatok arról, hogy lehet másképp is cselekedni, lehet másképp is élni! Másfajta életmód is lehetséges ezen a világon. Az eszkatológiai látásmódról, Isten országának itt, ezen a földön megvalósított értékeiről beszélünk. Mindent elhagyunk, hogy kövessük az Urat. Nem akarom a radikális szót használni. Az evangéliumi radikalitás ugyanis mindenkinek feladata, nemcsak a szerzeteseknek. Ám a szerzetesek különlegesen, prófétai módon követik az Urat. Én ezt a tanúságtételt várom tőletek. A szerzeteseknek olyan nőknek és férfiaknak kell lenniük, akik felébresztik a világot.”

Ferenc pápa spirálszerűen újra és újra visszatért az elhangzott fogalmakhoz, s egyre mélyebben fejtette ki őket. Így folytatta ugyanis: „Ténylegesen olyan tanúknak kell lennetek, akik másképpen cselekszenek és másképpen viselkednek. Ám az életben nehéz elérni, hogy minden világos, pontos, jól kijelölt legyen. Az élet összetett: kegyelem és bűn szóttese. Ha valaki nem vétkezik, az nem ember. Mindnyájan hibázunk, és be kell ismernünk gyengeségünket. Az a szerzetes, aki beismeri, hogy gyenge és bűnös, nem cselekszik a feladatául kiszabott tanúságtétel ellenében, épp ellenkezőleg, megerősíti azt, és ez mindenkinek jót tesz. Tehát, amit én várok, az a tanúságtétel. Ezt a különleges tanúságtételt szeretném látni a szerzetesektől.”

A fundamentalizmus elkerülése és a jövőre való rávilágítás

Folytatva a válaszadást az első kérdésekre, gondolkodásának egyik kulcspontját érintette: „Egy dolgról meg vagyok győződve: a történelem nagy átalakulásai akkor történtek, amikor a valóságot nem a középpontból, hanem a peremről nézték. Ez egy hermeneutikai kérdés: csak akkor értjük meg a valóságot, ha kívülről nézzük, és nem akkor, amikor figyelő tekintetünk mindentől egyformán messze, a középpontban van. Hogy valóban megértsük a valóságot, központi helyzetünket szépen nyugodtan el kell hagynunk, és a

³ XVI. BENEDEK: *Homília a Latin-amerikai és Karib-szigeteki püspöki karok V. általános gyűlését megnyitó szentmisén az aparecidai kegytemplomban* (2007. május 13.). Ferenc pápa többször is használta elődjének ezt a képét. Így például október elsején a Szent Márta-házban bemutatott szentmise homíliájában: „Amikor az emberek, a népek meglátják ezt a tanúságtételt az alázatról, szelidségről, kedvességről, azt a késztetést érzik, amelyről Zakariás beszél: „Hadd menjünk veletek!” XVI. Benedekre hivatkozott Ferenc pápa október 4-én is, amikor meglátogatta a Szent Rufinus-székesegyházat Assisiben, valamint az *Evangelii gaudium* kezdetű apostoli buzdításában is (14. pont).

határterület felé kell fordulnunk.”⁴ A határon állva jobban látjuk és értjük a dolgokat, helyesebb elemzést tudunk készíteni a valóságról, és el tudjuk kerülni a centralizmus és az ideológiai megközelítések veszélyét.”

Tehát: „Nem segít, ha egy gömb közepén vagyunk. A megértéshez el kell hagynunk a helyünket, a valóságot többféle látószögéből is meg kell vizsgálnunk.⁵ Hozzá kell szoknunk az ilyesfajta gondolkodáshoz. Gyakran hivatkozom Pedro Arrupénak, a Jézus Társasága egykori generálisának egyik levelére, amelyet a Társadalmi Kutató- és Tevékenységi Központoknak (CIAS – Centros de Investigación y Acción Social) küldött. E levél a szegénységről szólt, és Arrupe atya azt írta, hogy kell olyan időszaknak lennie az életünkben, amikor ténylegesen érintkezünk a szegények világával. Számomra ez igen fontos: tapasztalatból kell megismernünk a valóságot, rá kell szánunk az időt, hogy kimenjünk a peremterületekre, hogy ténylegesen megismerjük, hogyan élnek az emberek. Ha ez nem valósul meg, fennáll annak a veszélye, hogy elvont ideológusok vagy fundamentalisták leszünk, ez pedig nem egészséges.”⁶

A pápa azután részletesebben kitér egy konkrét esetre, az ifjúságpasztorációra: „Aki fiatalokkal foglalkozik, nem elégedhet meg azzal, hogy túlságosan is rendszerezett és pontokba szedett dolgokról beszél, mint egy értekezésben, mert ezek a dolgok falra hányt borsóként peregnék le a fiatalokról. Új nyelvezetre van szükség, új módon kell beszélni a dolgokról. Ma Isten ezt kéri tőlünk: hagyjuk el fészünk, mely bezár minket, és váljunk küldöttekké. Aztán aki klauzúrában éli megszentelt életét, az az imában éli át ezt az evangélium növekedését célzó belső feszültséget. Az evangélium parancsát – „Menjtek el az egész világra, és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek” (Mk 16,15) – ezzel az értelmezési kulccsal lehet teljesíteni: át kell tennünk helyünket az egzisztenciális és földrajzi peremterületekre. Ez a legkonkrétebb módja Jézus utánzásának, aki elment minden periférikus területre. Jézus minden emberhez odament, mindenkire. Én egyáltalán nem aggódnék a periféria felé menni: ne féljete odafordulni bárkihez!”

Aztán pedig arra a kérdésre, hogy mi a megszentelt élet elsődleges feladata, a pápa így válaszolt: „A prófétálás Isten országáról, s erről nem lehet alku-

⁴ Vö. JORGE M. Bergoglio: *Nel cuore dell'uomo. Utopia e impegno*, Milano, Bompiani, 2013, 23; PAPA FRANCESCO: *La mia porta è sempre aperta. Una conversazione con Antonio Spadaro*, Milano, Rizzoli, 2013, 86–87.

⁵ Ferenc pápa az *Evangelii gaudium* kezdetű apostoli buzdításában is beszélt erről a meggyőződéséről: „Az eszmény nem a gömb, amely nem nagyobb a részeknél, ahol minden pont egyenlő távolságra van a középponttól, és nincs különbség az egyik és másik pont között. Az eszmény a poliéder, mely visszatükrözi minden egyes részlet összetartását, amelyek ugyanakkor megőrzik eredetiségüket” (236. pont).

⁶ Ferenc pápa igencsak szem előtt tartja Pedro Arrupe atyának ezt a levelét, és a *Civiltà Cattolica* nak adott interjújában is hivatkozott rá, ahol „zseniálisnak” nevezte. Vö. PAPA FRANCESCO: *La mia porta è sempre aperta*, i. m., 117. (Magyarul: *Jó napot! Ferenc pápa vagyok*, Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest, 2013, 44.)

ba bocsátkozni. A hangsúlyt arra kell helyezni, hogy próféták vagyunk, és nemcsak úgy tenni, mintha azok lennénk. Az ördög természetesen megkísért minket, és ez az egyik kísértése: játszuk meg, hogy próféták vagyunk, anélkül, hogy azok lennénk, csak imitáljuk a prófétai magatartásformákat. De ezekkel a dolgokkal nem szabad játszadozni! Magam is láttam igen elszomorító dolgokat ezen a téren. Nem! A szerzetesek és szerzetesnők olyan emberek, akik rávilágítanak a jövőre.”

Ferenc pápa a *Civiltà Cattolica*nak adott interjújában világosan kijelentette, hogy a szerzetesek prófétai életre kaptak meghívást. Ez a különlegességük: „hogy próféták legyenek, akik arról tanúskodnak, hogyan élt Jézus ezen a földön, és akik azt hirdetik, milyen lesz Isten országa a maga tökéletes megvalósulásában. Egy szerzetes sosem mondhat le a prófétálásról. [...] Gondoljunk csak arra, mit tett oly sok nagy szent remete, szerzetes és szerzetesnő, kezdve Szent Antal apáttal. Prófétának lenni néha azt jelenti, hogy »felnyávogunk«, nem is tudom, hogy fejezzem ki magam... A prófécia lármázik, zajt csap, egyesek szerint »felforgató«. De voltaképpen az a karizmája, hogy kovász legyen: a prófétálás az evangélium szellemének hirdetése.”⁷

És akkor hogyan legyünk próféták megőrizve intézményünkre jellemző saját szerzetesi karizmánkat? Ferenc pápa szerint arra van szükség, hogy „megerősítsük azt, ami a megszentelt életben intézményi, és ne keverjük össze a szerzetes intézményt [istituto] az általa működtetett egyes intézményekkel, művekkel [opera]. Az első megmarad, a második változik.” Majd így folytatja: „A karizma megmarad, erős, a mű azonban változik. Olykor összekeverik a szerzetes intézményt és az egyes műveket. Az intézmény kreatív, mindig új utakat keres. A peremterületek is mindig változnak, így mindig eltérő listát lehet összeállítani belőlük.”

„A karizma nem egy üveg desztillált víz”

A következő kérdések középpontjában a hivatások kérdése állt. Tanúi vagyunk annak, hogy áthelyeződtek az egyház földrajzi elhelyezkedésének súlypontjai, s ugyanez érvényes a szerzetes intézményekre is. Növekszik a hivatások száma Afrikában és Ázsiában, pusztán az ő létszámuk a szerzetesi hivatások összlétszámának többségét jelenti. Mindez komoly kihívásokat jelent: a karizma inkulturációja, a hivatásgondozás és a jelöltek kiválasztása, a szerzetesek közötti párbeszéd kihívása, a törekvés arra, hogy a szerzetes intézmények vezetésében egyenlőbb arányban legyenek a különböző kultúrák képviselői, és általánosabban, az egyház felépítésében is. Erről kérdezik a pápát, és kéri, mondjon egy-két eligazító szót ebben a helyzetben.

Ferenc pápa azt mondja: mélyen tudatában van annak, hogy nagyon megváltozott a megszentelt élet földrajzi eloszlása, és hogy „minden kultúrának megvan a képessége arra, hogy hívja az Úr, aki szabadon tud hivatásokat ébreszteni egyik vagy másik helyen. Mi a szándéka az Úrnak azokkal a hivatásokkal, akiket a fiatalabb egyházakból küld hozzánk? Nem tudom meg-

⁷ Uo. 63–64. (A magyar kiadásban: 32.)

mondani. De felteszem magamnak a kérdést. Fel kell tennünk magunknak ezt a kérdést. Az Úrnak megvan a maga szándéka mindezzel. Vannak egyházak, amelyek új gyümölcsöket hoznak. Talán volt idő, amikor nem voltak ennyire termékenyek, de most azok.

Ez természetesen arra kötelez minket, hogy újragondoljuk a karizma inkulturációja. A karizma egyetlen, de – ahogyan Szent Ignác mondta – a helyekhez, korokhoz és személyekhez igazodva kell megélni. A karizma nem egy üveg desztillált víz. Energikusan kell megélni, kulturálisan is újraértelmezve. De így az a veszély fenyeget majd minket – mondjátok –, hogy tévedünk, hibákat követünk majd el. Így van: ez veszélyes. Nyilvánvaló, hogy mindig követünk majd el hibákat. Kétség sem fér hozzá. Ám ennek nem szabad visszatartania minket, mert különben még nagyobb hibákat követhetünk el. Mindig bocsánatot is kell kérnünk apostoli munkánk sikertelenségeiért, és jócskán szégyenkeznünk is kell, amiért bátorságunk hiánya okozta ezeket. Gondoljunk csak Matteo Ricci úttörő jellegű kezdeményezéseire, amelyeket azután hagytak veszendőbe menni.”⁸

„Nem a szokásokhoz való folklorisztikus alkalmazkodásról beszélek – folytatta a pápa –, hanem gondolkodásmódot érintő kérdéstről van szó. Így például vannak olyan népek, amelyek sokkal gyakorlatiasabban s kevésbé elvontan gondolkodnak, vagy legalábbis elvonatkozató képességük másképp működik, mint a nyugatiaké. Én magam is megtapasztaltam ezt a különbséget a jezsuiták provinciálisaként Argentínában. Emlékszem, mekkora erőfeszítést tettünk mindkét részről a párbeszédben – még a hétköznapi élet legkisebb dolgaiban is – egy jezsuita testvérral, aki a guarani indiánok területéről való volt, a guaranik ugyanis egy nagyon konkrét, gyakorlatias gondolkodásmódot alakítottak ki. Bátran kell élni, és bátran szembe kell nézni ezekkel a fontos kérdéseket érintő kihívásokkal is. Összefoglalóan tehát: nem képezhetek szerzetest senkiből, ha nem veszem figyelembe az életét, élettapasztalatát, gondolkodásmódját és a konkrét kulturális környezetet. Ez a járandó út. Ezt tették a nagy misszionárius szerzetesek. Eszembe jutnak a spanyol jezsuita Segundo Llorente rendkívüli kalandjai, aki Alaszka rendkívül állhatatos és szemlélődő misszionáriusa volt. Ő nemcsak megtanulta az ottani nyelvet, hanem az emberek gyakorlatias gondolkodásmódját is elsajátította.”⁹ Alapve-

⁸ A meg nem értést az okozta, hogy misszióikban a jezsuiták igyekeztek a helyi kultúrához és vallási szokásokhoz igazítani az evangélium üzenetét. Ám voltak, akiket ez aggodalommal töltött el, és az egyházban többen felemelték szavukat az ilyesfajta törekvésekkel szemben, mintha csak a keresztény üzenet megrontásáról lett volna szó. A prófétai álláspontokat nem fogadták el a maguk idejében, mert azok túlléptek a tények megszokott értelmezésén.

⁹ Segundo Llorente (Mansilla Mayor, León [Spanyolország], 1906. november 18 – Spokane, Washington [Amerikai Egyesült Államok] 1989. január 26.) jezsuita, több mint negyven évet töltött misszionáriusként Alaszkában. Delegátus volt az Egyesült Államok Kongresszusába Alaszka Állam képviselőjeként, melynek társalapítójaként tisztelték. Indián temetőben temették el De Smetben, Idahóban, ahová csak bennszülött amerikaiakat volt szabad eltemetni. Amikor huszonkilenc évesen megérkezett Akulurakba, az első nehézség, amellyel szembe kellett néznie, nem

tően fontos tehát a karizma inkulturációja, mely azonban sosem relativizálást jelent. Nem szabad a karizmat merevvé és sablonossá tenni. Amikor uniformizáljuk kultúránkat, akkor megöljük a karizmat” – jelentette ki határozottan a szentatyja. Ennek kapcsán még annak szükségét is megemlítette, hogy „a szerzetesrendek és szerzetesi kongregációk vezetőségébe különböző kultúrából érkező személyeket válasszanak be, akik a karizma megélésének különféle módjait fejezik ki”.

Nyilvánvalóvá vált, hogy Ferenc pápa tisztában van a veszélyekkel, így például a „hivatástoborzásával” a legfiatalabb egyházakban. Megemlítette többek között, hogy 1994-ben a megszentelt élettel és annak küldetésével foglalkozó püspöki szinóduson a Fülöp-szigeteki püspökök szóvá tették a „noviciakereskedelmet”, vagyis azt, hogy tömegével érkeztek és nyitottak házakat külföldi szerzetesi kongregációk a szigetvilágban, hogy hivatásokat toborozzanak, akiket aztán majd Európába helyezhetnek. Nagyon oda kell figyelniük az ilyen helyzetekre – mondta a pápa.

Azután szóba került a szerzetes testvérek hivatása is, és általánosságban azoké a szerzeteseké, akik nem papok. Sajnálattal állapította meg, hogy nem alakult ki mára kellő tudatosság erről a sajátos hivatásról. Utalt arra, hogy készülöben volt erről egy dokumentum, amely azonban sosem jelent meg, és hogy talán újra elő lehetne venni és be lehetne fejezni, és hogy elkezdhetnék e téma alaposabb átgondolását. Ezen a ponton a pápa João Braz de Aviz bíborosra, a Megszentelt Élet Intézményei és Apostoli Élet Társaságai Kongregációjának prefektusára, valamint José Rodríguez Carballóra, a kongregáció titkárára tekintett, és kérte őket, hogy gondolkodjanak el erről a kérdésről. Befejezésül azt mondta: „Egyáltalán nem hiszem, hogy a nem pap szerzetesek hivatásának válsága az idők jele lenne, mely e hivatás végét jelezné. Inkább azt kellene megértenünk, mi az, amit Isten kér tőlünk.” Ezután egy azt firtató kérdésre, hogy lehetnének-e szerzetes testvérek klerikális rendek előljárói, a pápa azt válaszolta, hogy az egy egyházi kérdés, amelyet az egyházi szabályozás keretén belül kell végiggondolni.

„A képzés kézműves, nem pedig rendőri munkát jelent”

Ferenc pápa ezután meghallgat néhány kérdést a képzés témájáról. Azonnal válaszol, és megjelöli az elsődleges fontosságú dolgokat: „A szerzeteséletre készülő képzése alapvető fontosságú. A képzés négy alappillérre épül: spirituális, szellemi, közösségi és apostoli képzés. El kell kergetni azt az ábrándot, mely szerint a szerzetesi élet menedék és vigasz egy nehéz és bonyolult »külső« világgal szemben. A négy alappillérnek [vagyis a négyféle képzésnek] a noviciátusba lépés első napjától kezdve egymáshoz kapcsolódóan kell zajlania, nem egymás után kell megszervezni őket, és interakcióban kell lenniük egymással.”

---

pusztán az eszkimó nyelv elsajátítása volt, hanem az, hogy olyan embereknek kellett Istenről beszélnie, akik az európaiaktól teljesen eltérő módon gondolkodtak. Misszionáriusi tapasztalatairól tizenkét könyvet írt.

A pápa tudatában van annak, hogy a képzés problémájával nem könnyű ma megbirkózni: „A mai kultúra sokkal gazdagabb, és sokkal több benne a konfliktus, mint amelyekben egykor mi éltünk, évekkel ezelőtt. A mi kultúránk egyszerűbb és rendezettebb volt. Ma az inkulturáció másfajta hozzáállást kíván tőlünk. Így például: nem lehet úgy problémákat megoldani, hogy ezt vagy azt megtiltunk. Kitartó párbeszédre, a nézetek türelmes ütköztetésére van szükség. A problémák elkerülése végett bizonyos növendékházakban a fiatalok összeszorított fogakkal igyekeznek minden nagyobb hibát elkerülni, betartani a regulát állandó mosolygás közepette, hogy egy napon végre hallhassák: »Jól van, letelt a képzési időd.« Ez képmutatás, a klerikalizmus gyümölcse, az egyik legszörnyűbb rossz, ami létezhet. E nyáron mondtam már a Latin-amerikai Püspöki Tanács (CELAM) püspökeinek Rio de Janeiróban: le kell győzni ezt a klerikalizmusra való irányultságot mind a szerzetesi növendékházakban, mind a szemináriumokban. Összefoglalom egy tanácsban, melyet egykor fiatalként kaptam: »Ha előre akarsz jutni, gondolkodj világosan, és beszélj homályosan.« Világos felszólítás volt a képmutatásra. Ezt minden áron el kell kerülni.” Rióban ugyanis Ferenc pápa a klerikalizmust jelölte meg azon egyik oknak, amely felelőssé tehető, amiért Isten népében az „érettség és a keresztyén szabadság hiánya” figyelhető meg.¹⁰

Továbbá: „Ha egy szeminárium túl nagy, akkor kisebb közösségekre kell bontani, külön növendéknevelőkkel, hogy tényleg kísérni tudják az embereket. A vezető és a vezetett közötti párbeszédnek komolynak, félelemmentesnek, őszintének kell lennie. Figyelembe kell venni azt is, hogy a képzési időszakban lévő mai fiatalok nyelvezte eltér a korábbiakétól: korszakváltást élünk át. A képzés kézműves, nem pedig rendőri munkát jelent. A szívet kell alakítanunk. Különböen kis szörnyetegeket képzünk. És aztán ezek a kis szörnyek nevelik Isten népét. Na ez az, amitől igazán libabőrös leszek!”

A pápa ezután azt is hangsúlyozta, hogy a képzésnek nem csupán a személyes növekedésre kell irányulnia, hanem mindig szem előtt kell tartani a képzés végső perspektíváját is, vagyis Isten népét. Amikor embereket készítünk fel, akkor azokra kell gondolnunk, akikhez küldetésük szól: „Szüntelenül a hívókra, Isten hív népére kell gondolni. Úgy kell az embereknek képzést nyújtani, hogy tanúi legyenek Jézus feltámadásának. A növendéknevelőnek arra kell gondolnia, hogy a képzésben lévő személynek az lesz a feladata, hogy törődjön Isten népével. Mindig Isten népében, azon belül kell gondolkodni. Gondoljunk csak azokra a szerzetesekre, akiknek a szíve olyan sava nyú, mint az ecet: ők nem valók arra, hogy Isten népét vezessék. Tehát nem ügyintézőket, vállalatvezetőket kell képeznünk, hanem atyákat, testvéreket, útitársakat.”

Ferenc pápa végezetül egy további veszélyre is fel kívánta hívni a figyelmet: „ha egy fiatal felszólítanak arra, hogy hagyja el a szerzetes intézményt a képzés során felmerült komoly problémák miatt, s azután őt felveszik egy

¹⁰ JORGE M. Bergoglio: *Beszéd a Latin-amerikai Püspöki Tanács (CELAM) felelős püspökeinek találkozásán, az általános koordinációs gyűlés alkalmából a Centro de Estudos do Sumaréban, Rio de Janeiro, 2013. július 28.*

szemináriumba, ez egy másik súlyos probléma. Nem olyan emberekről beszélek, akik elismerik bűnösségüket: mindnyájan bűnösök vagyunk, de nem vagyunk mindnyájan romlottak. A bűnösöket fogadjuk el, a romlottakat azonban ne.” És itt a pápa felidézte XVI. Benedek nagy eltökéltségét a szexuális visszaélésekkel szembeni fellépésre: „szolgáljon példaként számunkra, hogy a személyre szabott képzést komolyan felvállaljuk, miközben állandóan szem előtt tartjuk Isten népét.”

Megélni a testvériséget „megsimogatva a konfliktusokat”

Az új evangelizációról tárgyaló szinódus azt kérte a szerzetesektől, hogy legyenek tanúi az evangélium humanizáló erejének a testvéri élet által. Ebből kiindulva tettek fel néhány kérdést a pápának a szerzetesek testvéri életéről: „Hogyan egyeztessük össze a küldetéssel és a közösségi élettel együtt járó kötelezettségeket? Hogyan harcoljunk az individualizmusra való hajlammal? Hogyan viselkedjünk olyan testvérekkel, akik valamilyen nehézséggel küzdenek, akik konfliktushelyzetben vannak, vagy akik éppen konfliktusokat gerjesztenek? Hogyan kössük össze a helyes választ és az irgalmat a nehéz esetekben?”

Ferenc pápa emlékeztetett arra, hogy a megelőző napon fogadta a taizéi prior, Alois testvér látogatását: „Taizében vannak katolikus, kálvinista, lutheránus szerzetesek... és mind igazi testvéri életet élnek. Lenyűgöző apostoli vonzerőt jelentenek ők a fiatalok számára. A testvériségnek hatalmas egybehívó ereje van. A testvériség betegségeinek viszont pusztító erejük van. A testvériséggel való szembeszállás kísértése az, ami leginkább megakadályozza, hogy valaki a megszentelt élet útját járja. Az individualizmusra való hajlam végeredményben arra irányul, hogy ne szenvedjük meg a testvériséget. Berchmans Szent János¹¹ azt mondta, hogy neki a legnagyobb penitencia éppen a közösségi élet. Olykor nehéz megélni a testvériséget, ám ha nem éljük meg, akkor nem vagyunk termékenyek. Ha valaki nem képes megélni a testvériséget, az nem tudja megélni a szerzeteséletet sem.”

„A szerzetesi testvériség – folytatta a pápa – a tagok közötti minden lehetséges különbözőséggel együtt egy olyan szeretettapasztalat, amely felülmúlja a konfliktusokat. A közösségi nézeteltérések elkerülhetetlenek: bizonyos értelemben létezniük kell, ha a közösség valóban őszinte és tisztességes kapcsolatokat ápol. Ez az élet. Olyan közösségről álmodozni, amelyben a testvérek között nincsenek nehézségek, értelmetlen és hasztalan. Ha egy közösségben

¹¹ Berchmans János (Diest [Belgium], 1599. március 12. – Róma, 1621. augusztus 13.) jezsuita volt, akit XIII. Leó pápa avatott szentté 1888-ban. 1618. szeptember 24-én letette jezsuitaként első fogadalmát, 1619-ben Rómába helyezték, hogy befejezze filozófiai tanulmányait a Collegio Romanóban, ahol megbetegedett, majd két év múlva, 1621. augusztus 13-án meghalt. Hűségesen követve kedvelt mottóit – *Age quod agis* (Csináld rendszeren, amit csinálsz), *Maximi facere minima* (A legnagyobb dolgokat a legapróbb kötelességek teljesítésével teszed) – rendszeres feladatait rendkívüli módon tudta elvégezni, s így a hétköznapi élet szentje lett.

nem szenvednek meg konfliktusokat, ott hiányzik valami. A tapasztalat azt mutatja, hogy minden családban és az emberek mindenfajta csoportjában van konfliktus. És a konfliktust fel kell vállalni, nem lehet szőnyeg alá söpörni. Ha elfojtják, nyomása addig fokozódik, míg ki nem robban. A konfliktusok nélküli élet nem élet.”

Nagy érték forog kockán. Tudjuk, hogy Ferenc pápa egyik alapelve az, hogy „az egység felülmúlja a konfliktust”. A szerzetesekhez intézett szavait az *Evangelii gaudium* fényében kell olvasnunk (226–230. pontok), ahol azt kéri, hogy „mondjunk igent a konfliktus elviselésére, oldjuk fel, és alakítsuk át egy új folyamathoz vezető kapoccsá” (227. pont.). Ne felejtsük, hogy Bergoglio számára a személyes kibontakozás sosem kizárólag egyéni, hanem közös, közösségi vállalkozás.¹² Ebben az értelemben a konfliktus egy érési folyamatba illeszkedhet bele, sőt kell is beilleszkednie.

A konfliktust azonban minden esetben kísérni kell: „Sosem viselkedhünk úgy, mint az irgalmas szamaritánusról szóló példabeszédben a pap vagy a levita, akik egyszerűen továbbhaladnak. De hogyan csináljuk? Eszembe jut – mondja a pápa – egy huszonegy éves fiatal története, aki mély válságba került, depresszióba esett. Nem szerzetesről beszélek, hanem egy olyan fiatal emberről, aki özvegy édesanyjával élt, aki pedig tehetős családok ruhaneműit mosta. Ez a búskomor fiú nem járt többé dolgozni, és az alkohol mámorában keresett menedéket. Édesanyja semmit sem tehetett: egyszerűen minden reggel, mielőtt munkába indult volna, nagy szeretettel gyengéden rátekintett. Az a fiú mára fontos emberré vált: túljutott a válságon, mert anyjának az a gyengéd tekintete végül megindította. Ez az: újra szert kell tennünk a gyengédségre, az anyai gyengédségre egyaránt. Gondolatok csak arra a gyengédségre, amelyet például Szent Ferenc megélt. A gyengédség segít túljutni a konfliktusokon. Ha pedig ez mégsem elég, az is lehet, hogy érdemes közösséget váltani.”

„S az is igaz – folytatta Ferenc pápa –, hogy időnként nagyon durvák vagyunk. Átéltük azt az általános kísértést, hogy kritizáljunk másokat magunk megelégedésére vagy személyes előnyök megszerzésére. Bizonyos esetekben a testvériség kríziseinek a személyiség törékenysége az oka, és ebben az esetben szakember, egy pszichológus segítségét kell kérni. Nem szabad félnünk ettől; nem kell attól tartanunk, hogy szükségképpen a pszichologizmus tévútjára lépünk. Ám soha, de soha nem szabad pusztán ügyintézőként bánnunk egy testvérünk konfliktusával. Engednünk kell, hogy a szívünk is bevonódjon.”

„A testvériség igen kényes dolog. Az első esti dicséret himnuszában Szent József főünnepén az argentin zsolozsmában azt kérjük Szent Józseftől, hogy őrizze az egyházat »eucharisztikus gyengédséggel«.¹³ Ez az, így kell bánnunk a testvérekkel: eucharisztikus gyengédséggel. Meg kell simogatni a konfliktusokat.”

¹² Vö JORGE M. Bergoglio: *E l'amore che apre gli occhi*, Milano, Rizzoli, 2013, 46.

¹³ *Guarda a la Iglesia de quien fue figura / la inmaculada y maternal María; / guárdala intacta, firme y con ternura / de eucaristía.* [Őrizd az egyházat, melynek előképe a szeplőtelen anya, Mária; őrid meg épségben, szilárdságban, eucharisztikus gyengédséggel.]

tust. Eszembe jut, amikor VI. Pál egy rengeteg rajzot tartalmazó levelet kapott egy kisgyerektől. A pápa azt mondta, hogy az asztalán, melyen csak problémákról szóló levelek sorakoznak, egy ilyen levél nagyon jó hatással volt rá. A gyengédség jót tesz nekünk. Az eucharisztikus gyengédség nem takarja el a konfliktust, hanem segít férfiként szembenézni vele.”

A szerzetesek és a helyi egyházak közötti kölcsönös kapcsolatok

Ezután az általános előjárók a szerzetes közösségek helyi egyházakba történő beilleszkedéséről és a püspökökkel tartandó kapcsolatokról kérdezték a pápát: Miként lehet elérni, hogy a különböző szerzetes intézmények karizmáit tiszteletben tartásuk és az adott helyi egyház javára előmozdítsák? Hogyan lehet elősegíteni az egyes karizmák és a keresztény életformák közötti komuniót mindegyikük nagyobb növekedése és a küldetés lendületesebb kibontakozása érdekében?

Ferenc pápa azzal kezdi válaszát, hogy már sok éve kéri azoknak az irányelveknek a felülvizsgálatát, amelyek a püspökök és szerzetesek közötti kapcsolatokról szólnak. Ezeket az irányelveket (*Mutuae relationes*) a Szerzetesi Kongregáció és a Püspöki Kongregáció együttesen jelentette meg 1978-ban. A pápa szerint megért az idő erre, mert „az a dokumentum egy bizonyos ideig megfelelő volt, de ma már nem időszerű. A szerzetes intézmények karizmáit tiszteletben kell tartani és elő kell mozdítani, mert szükség van rájuk az egyházmegyékben. Tapasztalatból ismerem – folytatta – a problémákat, amelyek felmerülhetnek a püspökök és a szerzetes közösségek között.” Például: „Ha egy napon úgy döntenek, hogy – mivel nincs elég szerzetesük – elhagyják az egyik általuk működtetett intézményt, a püspök hirtelen elég kellemetlen helyzetben találja magát. Nekem voltak ilyen nehéz helyzeteim. Közölték velem, hogy elhagyják az intézményüket, nekem meg fogalmam se volt, mihez kezdjek. Egy alkalommal pedig már csak a kész tényeket közölték velem. Ugyanakkor nagyon pozitív esetekről is be tudnék számolni. Mindenesetre: ismerem a problémákat, tudom azt is, hogy a püspökök nem mindig ismerik a karizmákat és a szerzetesek által működtetett intézményeket. Nekünk, püspököknek meg kell értenünk, hogy a megszentelt személyek nem [pasztorális] segéderőt jelentenek, hanem olyan karizmák hordozói, amelyek gazdagítják az egyházmegyét. Fontos a szerzetes közösségek beilleszkedése az egyházmegyébe. Fenn kell tartani a püspök és a szerzetesek közötti párbeszédet annak elkerülésére, hogy – mivel nem értik karizmáikat – egyszerűen hasznos eszközöknek tekintsék őket.” Ezért a pápa azzal a feladattal bízta meg a szerzetesi kongregációt, hogy ismételten gondolja végig ezt a témakört és dolgozza ki a *Mutuae relationes* felújított változatát.

A küldetés határai: kirekesztés, kultúra és nevelés

A kérdések utolsó csoportja a megszentelt személyek küldetésének határait érintette. A pápa gyakran használta ezeket a kifejezéseket: „kimenni”, „el-

menni”, „határterület”. Az általános eljárók tehát azt kérdezték, melyek ezek a határok, amelyek felé el kell indulni: „Miként látja a szerzetesség jelenlétét a világunkban lévő kirekesztettségi formák között? Számos szerzetesi intézmény nevelési feladatot lát el: hogyan látja a szolgálatnak ezt a fajtáját? Mit mondana azoknak a szerzeteseknek, akik ezen a területen dolgoznak?”

A pápa mindenekelőtt kijelenti, hogy a földrajzi határok nyilvánvalóan megmaradnak, és a megszentelt személyeknek készségesen elmozdíthatónak kell lenniük. Ugyanakkor léteznek szimbolikus határok is, amelyek nincsenek előre rögzítve, és nem egyformák mindenki számára, „hanem az egyes szerzetes intézmények karizmája alapján kell megkeresni őket. Vagyis mindent az intézmény saját karizmája szerint kell megvizsgálni. Egyértelműen a kirekesztettségi formák maradnak az elsődleges fontosságú küldetési területek, ugyanakkor szükség van a Lélek fényében történő mérlegelésre. Az első kritérium az, hogy a kirekesztés e helyzeteibe a legjobb, a legtehetségesebb embereket kell küldeni. Nagyobb veszéllyel járó helyzetek ezek, amelyek bátorságot és sok imát igényelnek. És ara is szükség van, hogy az eljáró kísérje az ilyen területeken dolgozó testvéreket.” Mindig fennáll annak a veszélye, emlékeztetett rá a pápa, hogy elragad minket a lelkesedés, hogy a kirekesztés határterületeire jó szándékú, de azokra a helyzetekre alkalmatlan rendtagokat küldünk. A kirekesztés területét illetően nem szabad döntéseket hozni anélkül, hogy ne lenne biztosítva a kellő megkülönböztetés és a kísérés.

A kirekesztés kihívása mellett a pápa másik két, mindig fontos kihívásra: a kultúra, valamint az iskolákban és egyetemeken folyó nevelés kihívására is kitért. Ezen a területen a szerzetesek hatalmas szolgálatot végezhetnek. Emlékeztetett: „Amikor eljöttem hozzám az atyák a *Civiltà Cattolica* szerkesztőségéből, beszéltem nekik a gondolkodás frontvonalairól, az egyirányú és gyenge gondolkodásmódról. Felhívtam a figyelmüket ezekre a határookra. Ahogyan a szaléziak rendfőnöke jól tudja, hogy számukra minden Don Bosco álmával, a határterületre kivitt nevelés álmával kezdődött, Don Bosco pedig Patagónia határvidékeire is elküldte rendtársait. Persze más példákat is említhetnénk.”

Ferenc pápa számára a nevelésnek ezek az alappillérei: „ismeretek átadása, cselekvési módok átadása, értékek átadása. Ezeken keresztül adjuk át a hitet. A nevelőnek azoknak az embereknek a hullámhosszán kell lennie, akiket nevel, fel kell tennie magának a kérdést, hogy miként kell hirdetnie Jézus Krisztust egy változásban lévő nemzedéknek.” Azután erősen hangsúlyozta: „A nevelés manapság kulcsfontosságú feladat, kulcsfontosságú küldetés!” És elmesélte néhány Buenos Aires-i tapasztalatát azzal kapcsolatban, hogy külön fel kell készülni azoknak a gyerekeknek és fiataloknak a nevelési környezetbe való befogadására, akik bonyolult élethelyzetben, különösen is bonyolult családi körülmények közül jönnek: „Emlékszem annak a kislánynak az esetére, aki mindig nagyon szomorú volt, de végül elárulta tanító nénijének, hogy mi ennek az oka: »Anyukám élettársnője nem szeret engem.« Nagyon magas azoknak az iskolás gyerekeknek az aránya, akiknek elváltak a szülei. Olyan világban élünk tehát, amely új kihívások elé állít bennünket, melyeket olykor még felfogni is nehéz. Hogyan hirdessük Krisztust ezeknek a fiúknak és lá-

nyoknak? Hogyan hirdessük Krisztust egy változásban lévő nemzedéknek? Vigyáznunk kell, nehogy hit elleni védőoltást adjunk be nekik.”¹⁴

* * *

Három óra elteltével, 12 óra 30-kor a pápa sajnálattal közli, hogy be kell fejeznie ezt a társalgást: „hagyjunk néhány kérdést a következő alkalomra” – mondja mosolyogva. Elárulja, hogy várja a fogorvos. Mielőtt elköszönne a jelenlévő általános elöljáróktól, be kell jelentenie valamit: 2015 a megszentelt életnek szentelt év lesz. E szavait hosszú taps fogadta. A szentatya mosolyogva néz a Megszentelt Élet Intézményei és Apostoli Élet Társaságai Kongregációjának prefektusára és titkárára, és azt mondja: „ők a bűnösök, az ő javaslatuk volt: mindig veszélyes, amikor ők ketten együtt vannak”, mire harsány nevetésben tör ki az egész társaság.

Amikor elhagyta a termet, így szólt: „Köszönöm nektek! Köszönöm nektek ezt a hívő tettet, melyről ezen az összejövetelel tanúságot tettetek. Köszönet mindazért, amit tesztek, hívő lelkületekért és igyekezetekért a szolgálatban. Köszönet a tanúságtételekért, a vértanúkért, akiket folyamatosan adtok az egyháznak, és azokért a megaláztatásokért is, amelyeket el kell viselnetek: ez a kereszt útja. Szívből köszönöm!”

(Tózsér Endre SP fordítása)

13

FORRÁS:

© *La Civiltà Cattolica* 2014 I 3–17. (4 gennaio 2014)

Az eredeti olasz kiadás szövege elérhető itt:

http://www.laciviltacattolica.it/articoli_download/extra/SVEGLIATE_IL_MONDO.pdf

Az E-szerzetes a Gratuitas Szerzetesteológiai Intézet
ingyenes, digitális, tudományos folyóirata.

¹⁴ Ferenc pápa még Buenos Aires érsekeként gyakran beszélt nevelési kérdésekről. Erről főleg ezt a könyvet ajánljuk: *Scegliere la vita. Proposte per tempi difficili*, Milano, Bompiani, 2013.

